

ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОМУ РЕГІОНІ В ГЛОБАЛЬНУ ЕПОХУ: РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА

ГОРОДНЯ Н.Д.,
кандидат історичних наук,
доцент,
Київський
національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут світової економіки
та міжнародних відносин
НАН України

У статті аналізуються існуючі формати регіональної інтеграції в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, чинники їх виникнення й еволюції; специфіка регіональної інтеграції в АТР порівняно з іншими регіонами світу.

Ключові слова: Азійсько-Тихоокеанський регіон, регіональна інтеграція

Особливості історичного, політичного й соціально-економічного розвитку країн Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) значною мірою пов'язані з їх геополітичними характеристиками, обумовили виникнення в глобальну епоху кількох форматів регіональної інтеграції, визначили її специфіку порівняно з іншими регіонами світу.

Геополітична складність і динамічність процесів конструювання регіону в цій частині світу створює проблему його визначення. Статистичний відділ ООН виділяє тут два регіони – Східну Азію і Південно-Східну Азію. Проте на сьогодні існують інші визначення, що виходять поза межі регіонального поділу ООН. У сучасній науковій літературі поширеним є вживання термінів «Північно-Східна Азія» і «Південно-Східна Азія» як субрегіонів і «Східна Азія» як регіону, що їх об'єднує. В такому ж сенсі вживатимемо ці терміни і ми в процесі нашого дослідження. Поширеним є також англійський термін «Asia Pacific» (Тихоокеанська Азія), що вживається часто як синонім «Східної Азії». Він має також більш широке значення, близьке до англійського терміна «Pacific Rim», що включає не лише азійські, а й інші держави Тихоокеанського басейну, залучені до регіональних

інтеграційних процесів. Це передусім США, що мають із країнами Східної Азії тісні зв'язки безпечного й економічного характеру; Австралія і Нова Зеландія, що позиціонують себе східноазійськими державами; тихоокеанські країни Північної і Південної Америки (Канада, Мексика, Чилі, Перу) – члени Організації Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС).

Зі створенням у 2005 р. Східноазійського саміту до Азійсько-Тихоокеанського регіону включають Індію, яка не є ні східноазійською, ні тихоокеанською державою. Визначення цього регіону в рамках держав, що входять до Східноазійського саміту (АСЕАН, Японія, КНР, Республіка Корея, Австралія, Нова Зеландія, Індія, США, Росія), фігурувало у виступах президента США Б.Обами під час його азійсько-тихоокеанського турне в листопаді 2011 р. [1].

Отже, поняття «регіон» є умовним, його межі в цій частині світу – рухливими й динамічними. Вони значною мірою визначаються провідними регіональними інституціями, що окреслюють різні формати регіональної інтеграції. На сьогодні це АСЕАН (у Південно-Східній Азії), «АСЕАН+3» (в Східній Азії), АТЕС (в Азійсько-Тихоокеанському регіоні), Східноазійський саміт (в АТР, включаючи Індію).

Якщо в межах ПСА створення АСЕАН (1967 р.) в умовах Другої індокитайської війни і численних суперечностей між державами субрегіону слугувало передусім політичним цілям, у більш широкому Азійсько-Тихоокеанському регіоні інтеграція, що розпочалася в 1989 р. зі створенням форуму Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС), мала виключно економічні цілі – лібералізації регіональної торгівлі й інвестицій. У центрі східноазійської інтеграції на той час були відносини регіональних країн з Японією – економічним лідером регіону, чий інвестиції зв'язали регіон економічно через розгалужену виробничо-торговельну мережу, створену в 1970–1980-ті рр. Проте спроби Японії створити регіональну організацію для глибшої регіональної кооперації успіхом не увінчалися як через геополітичну складність регіону, так і через недовіру регіональних держав до Японії як агресора в першій половині ХХ ст.

Ситуація змінилася у зв'язку з інституціоналізацією регіональної інтеграції в Європі й Америці в кінці 1980-х – на початку 1990-х рр., що відбувалася в умовах завершення «холодної війни» і прискорення процесів економічної глобалізації. Підготовка до створення ЄС і загроза у зв'язку з

цим європейського протекціонізму, створення зони вільної торгівлі (ЗВТ) між США і Канадою (1989 р.) і «Проект американської ініціативи» Дж. Г. У. Буша (червень 1990 р.) про створення до 2005 р. ЗВТ двох Америк і Карибського басейну викликали значну стурбованість східноазійських країн, залежних від зовнішніх ринків, з приводу майбутнього світової торговельної системи. Ними визнавалося, що регіональні економічні блоки ЄС і НАФТА, які вимагають повної ринкової відкритості й вільної торгівлі між країнами-учасниками, дозволяють вільний потік товарів, послуг, капіталів і робочої сили, мають сприятливий вплив на ефективне розміщення ресурсів і економічного зростання всередині цих регіонів. Водночас їх мета вбачалася в упровадженні більш преференційної політики всередині цих регіональних економічних блоків, у захисті існуючих тарифних і нетарифних заходів щодо інших регіонів, що могло призвести до розвитку дискримінаційних торговельних й інвестиційних бар'єрів, посилення міжнародних торговельних конфліктів і поступового руйнування багатосторонньої торговельної системи [2].

Як захисний захід проти європейського й американського протекціонізму в січні 1989 р. австралійський прем'єр-міністр Б. Хок ініціював створення міжурядового регіонального форуму для посилення економічної взаємодії між країнами Східної Азії, Австралією і Новою Зеландією, формування економічної Тихоокеанської співдружності, сприяння важливим для експортно-орієнтованих економік регіону переговорам з лібералізації торгівлі в рамках Уругвайського раунду ГАТТ. Початковий австралійський варіант передбачав створення форуму АТЕС без участі США і Канади, що отримало підтримку Японії і країн АСЕАН. Тож виникла загроза створення трьох торговельних блоків і розгортання торговельних війн між ними, що суперечило переговорам з лібералізації світової торгівлі у рамках Уругвайського раунду ГАТТ. США, використовуючи своє геополітичне становище, підтримали ініціативу Б.Хока в розширеному форматі, що охоплював би обидві сторони Тихого океану. У результаті в листопаді 1989 р. на зустрічі міністрів 12 країн в Канберрі (Австралія) створено Організацію Азійсько-Тихоокеанського економічного співробітництва (АТЕС) як консультативний механізм багатостороннього співробітництва між країнами з ринково орієнтованими економіками. Засновниками АТЕС стали Австралія, Нова Зеландія, Японія, Південна Корея, Індонезія, Малайзія, Таїланд, Філіппіни, Сінгапур, Бруней, США, Канада.

У 1991–1994 рр. відбулося розширення АТЕС за рахунок КНР, Гонконгу, Тайваню, Мексики, Папуа Нової Гвінеї, Чилі, після чого схвалено трирічний мораторій на прийняття нових членів. У 1998 р. до АТЕС увійшли В'єтнам, Перу і Росія.

На відміну від ЄС, форум АТЕС не був пов'язаний договірними зобов'язаннями (як Маастрихтський договір 1992 р. в Європі), не був митним союзом чи спільним ринком; члени АТЕС не передали частину свого суверенітету «спільноті»; не існувало тихоокеанського еквіваленту Європейського парламенту, Європейського суду справедливості чи Європейської комісії. АТЕС презентував зовсім інший, ніж у Європі, тип інтеграції – економічну, яку, на відміну від Європи, рухають не уряди, закони, інституції, а приватний сектор через торгівлю й інвестиції. На відміну від Європи, він об'єднував не країни, а окремі економіки (в тому числі Гонконг, Тайвань). Найважливіші функції АТЕС полягали у стримуванні протекціонізму, підтримці прогресу в напрямку торговельної лібералізації, забезпеченні гарантій, що регіональні економічні угруповання, які виникатимуть у світі, не створять дискримінаційних бар'єрів для економік Азійсько-Тихоокеанського регіону. Пов'язавши дві сторони Тихого океану, АТЕС зменшив загрозу поділу світу на два антагоністичні торговельні блоки; сприяв колективному тиску на Японію в напрямку подальшого відкриття японських ринків, завершенню переговорів Уругвайського раунду в таких сферах, як торгівля послугами, права інтелектуальної власності й навколишнє середовище [3]. Важливою була також культурна і стратегічна місія АТЕС, що об'єднала принаймні п'ять різних цивілізацій і таким чином зменшила ризик їх «зіткнення».

Залучення до АТЕС США й інших неазійських держав не дало змоги реалізувати австралійську ініціативу про інституалізацію східноазійського економічного регіоналізму (поруч із європейським і американським). Тож у грудні 1990 р. прем'єр-міністр Малайзії М. Махатхір виступив з ініціативою про формування Східно-азійського економічного угруповання на основі торговельно-економічних зв'язків Японії з регіональними державами. Вона стала першим проектом вузького східноазійського співробітництва без участі США, Австралії чи будь-якої іншої неазійської держави. До цього не існувало жодної ініціативи на урядовому рівні, жодного міждержавного процесу, який поєднував би країни Північно-Східної і Південно-Східної Азії в єдиній структурі без участі західних держав, за винятком японської імперської концепції «східноазійської

зони спільного процвітання» і кількох років її реалізації в роки Другої світової війни.

Ініціатива Махатхіра не була реалізована як через спротив США, так і через неготовність більшості Східно-азійських країн, які в цей час були зацікавлені в закріпленні завдяки АТЕС економічної присутності США в регіоні, й, відповідно, їх інтересу до АСЕАН. На п'ятому саміті АСЕАН у Сінгапурі в січні 1992 р. було досягнуто консенсусу з пропозиції Махатхіра, за яким Східноазійське економічне угруповання мало функціонувати як Східноазійський економічний фокус в рамках АТЕС. Хоч ініціативу М. Махатхіра не було схвалено, вона спричинила регіональні дискусії, що тривали впродовж 1990-х рр. Визначення регіону як такого, що включає лише АСЕАН, Японію, Китай і Південну Корею, вперше сформульоване М. Махатхіром, було закладено в більшість наступних ініціатив з конструювання східноазійського регіоналізму, в тому числі під час підготовки саміту «Азія – Європа» (АСЕМ) в 1996 р. і створення саміту «АСЕАН+3» в 1997 р.

Основною формою економічної інтеграції в АТР в 1990-х рр. був форум АТЕС. Значний вплив на його діяльність мали ініціативи американської адміністрації Б.Клінтона, за якими початковий проект АТЕС було розширено. В липні 1993 р. президент Клінтон ініціював створення «Тихоокеанської спільноти» у форматі АТЕС, а в листопаді цього року в Сіетлі відбувся перший саміт АТЕС на рівні глав держав, на якому він виступив з ініціативою створення до 2020 р. Азійсько-Тихоокеанської зони вільної торгівлі [4]. У 1994 р. на неформальному саміті лідерів АТЕС у Богорі схвалено декларацію, за якою лібералізація торгівлі й інвестицій між провідними країнами регіону мала завершитися до 2010 р., між усіма країнами регіону – до 2020 р. Богорська декларація проголосувала метою АТЕС вільну відкриту торгівлю й інвестиційну діяльність в АТР, що сприятимуть вільній торгівлі й інвестиціям в усьому світі [5].

Богорська декларація не мала обов'язкової сили для країн-учасниць АТЕС і більшою мірою була політичною декларацією. Заради досягнення політичної мети учасники саміту вперше відійшли від основоположного принципу консенсусу при прийнятті рішень і використали принцип «гнучкого чи широкого консенсусу», що дозволяв приєднуватися до даної декларації в будь-який час. Після цього відбувалася секторальна лібералізація, що мала сприяти подальшому зняттю обмежень у сфері торгівлі й інвестицій зацікавлених економік. Важливим для захисту інтересів азійських націй

було створення всередині форуму так званого підходу АТЕС, що наголошував на необхідності паралельної лібералізації торгівлі й інвестицій, з одного боку, економічного і технічного співробітництва – з іншого. З питання поширення заходів з лібералізації на економіку, що не були членами АТЕС, домінували два протилежні підходи – зробити це в односторонньому порядку на основі надання їм статусу «найбільш сприятливої нації в торгівлі» чи лише на взаємній основі.

Невдовзі після створення АТЕС започатковано процеси економічної інтеграції в АСЕАН. На п'ятому саміті АСЕАН в Сінгапурі в січні 1992 р. прийнято рішення про створення впродовж 10 років зони вільної торгівлі в межах Асоціації (АФТА), а також про розширення АСЕАН за рахунок М'янми і країн Індокитаю. Ці рішення мали захисний характер у відповідь на формування європейського й американського економічних блоків, а також відображали прагнення країн АСЕАН колективно обстоювати свої інтереси в АТЕС. Паралельно було започатковано низку важливих регіональних ініціатив АСЕАН в сфері безпеки, найважливішою з яких стало створення Регіонального форуму АСЕАН (АРФ) у липні 1994 р. як першого багатостороннього форуму країн Азійсько-Тихоокеанського регіону для обговорення проблем у сфері безпеки. Значною мірою вони були пов'язані зі зростаючою стурбованістю країн АСЕАН з приводу «китайської загрози».

Значний вплив на процеси регіональної інтеграції в АТР мала Азійська фінансово-економічна криза 1997–1998 рр. Вона сприяла відносному занепаду ролі форуму АТЕС в процесах регіональної інтеграції через відсутність з його боку будь-яких заходів з підтримки вражених кризою економік. В цей час була також відчутна втрата інтересу до АТЕС з боку адміністрації У. Клінтона, яка переключила увагу на двосторонні переговори, включаючи просування вступу Китаю до Всесвітньої торговельної організації (ВТО).

Новим явищем після кризи 1997–1998 рр. стало стрімке поширення двосторонніх угод про створення зон вільної торгівлі (ЗВТ), що мали швидший економічний ефект, ніж багатосторонні переговори про лібералізацію регіональної і глобальної торгівлі, й перетворилися на важливий інструмент торговельної політики східноазійських економік. Важливим чинником кардинальної зміни політики східноазійських держав щодо двосторонніх ЗВТ став провал переговорів у рамках ВТО в 1999 р. в Сіетті.

Першою країною, яка підписала ЗВТ з краї-

нами, що не належали до АСЕАН, став Сінгапур, уряд якого у вересні 1999 р. вступив у переговори з Новою Зеландією з метою прискорити торговельну лібералізацію в рамках АТЕС. За цим послідувало підписання угод Сінгапуру з Японією, Республікою Кореєю, Індією, Австралією, США, Йорданією, Панамою тощо. Хоч спочатку така торговельна політика Сінгапуру була засуджена країнами АСЕАН, невдовзі вони також наслідувала цей приклад. Найбільш масштабною і впливовою для регіональних процесів стала угода про створення ЗВТ між Китаєм і країнами АСЕАН, підписана в 2002 р. (вона вступила в дію з 1 січня 2010 р.).

Не виключено, що двосторонні ЗВТ в довготривалій перспективі можуть сприяти формуванню єдиної східноазійської зони вільної торгівлі, проте суттєвою перешкодою для цього є різні «правила походження» товарів і послуг, що визначають, які з них підпадають під преференційні тарифи. В той час як угода АФТА базується на найпростіших «правилах походження», інші угоди використовують комбінацію різних «правил походження». Створення спільного ринку Східної Азії є можливим лише за умов гармонізації «правил походження» і координації правил, за якими побудовані угоди про ЗВТ. В іншому разі вони можуть мати негативний «ефект спагеті», що призведе до додаткових ускладнень та витрат на регіональні й глобальні бізнес-операції.

Важливим наслідком Азійської кризи стало створення в грудні 1997 р. форуму «АСЕАН+3» (АПТ) за участю країн АСЕАН, Японії, Китаю, Республіки Кореї, що вперше в історії об'єднав країни Південно-Східної і Північно-Східної Азії в єдиній регіональній структурі без участі США та інших неазійських держав. Після кризи регіоналізм у Східній Азії з'явився як свідомий політичний процес, керований урядами, на противагу регіоналізації на базі японських інвестицій без суттєвої урядової підтримки, що мала місце з середини 1980-х рр.

Основним завданням форуму «АСЕАН+3» стало вироблення механізму фінансової кооперації між країнами регіону. Найбільшим досягненням у рамках АПТ стала Чіангмейська ініціатива (травень 2000 р.) про досягнення двосторонніх своп-угод між центральними банками східноазійських держав щодо їх можливості позичати один одному валютні резерви для інтервенції на обмінні ринки для захисту власних валют. Сформовано спільний спостережницький механізм для моніторингу короткотермінових рухів капіталу і надання системи раннього попередження. Регулярними стали

зустрічі міністрів фінансів країн-учасниць «АСЕАН+3». У травні 2007 р. в рамках Чіангмайської ініціативи прийнято важливе рішення про створення регіонального стабілізаційного фонду через об'єднання валютних резервів країн-учасниць. Його імплементація була прискорена глобальною фінансово-економічною кризою [7].

Хоч формат «АСЕАН+3» було створено для фінансового співробітництва, воно поширилося також на сферу економіки, політики, нетрадиційної безпеки. Важливими стали пошуки спільної східноазійської регіональної ідентичності на основі концепції «азійських цінностей».

Економічне співробітництво в рамках АПТ працює в напрямі лібералізації регіональної торгівлі й зменшення витрат підприємців на трансакції в рамках обширної регіональної виробничої мережі. У листопаді 2000 р. було оголошено про рішення східноазійських країн створити зону вільної торгівлі в рамках «ширшої Східної Азії» (країни АСЕАН, Японія, Китай, РК) для посилення конкурентоспроможності їх економік з НАФТА і Європейським Союзом. Передбачалося досягти угоди про економічне партнерство до 2011 р., про ліквідацію тарифів – до 2016 р.

Створення форуму «АСЕАН+3» сприяло інституціонуванню АСЕАН, яка в умовах Азійської кризи виявила свою неефективність, неспроможність виробити спільну стратегію країн-учасниць щодо її здолання. У 2003 р. на балійському саміті АСЕАН прийнято рішення про створення до 2020 р. Спільноти АСЕАН в трьох вимірах – безпечовому, економічному і соціально-культурному; в січні 2007 р. – про скорочення термінів створення Економічної спільноти АСЕАН (тобто спільного ринку) до 2015 р., щоб сформувавши його до завершення переговорів про зону вільної торгівлі в рамках «ширшої Східної Азії». Створення Економічної спільноти АСЕАН передбачає трансформацію Асоціації на регіон з вільним рухом товарів, послуг, інвестицій, робочої сили і капіталів; поглиблення енергетичної кооперації тощо.

У листопаді 2007 р. на саміті АСЕАН в Сінгапурі прийнято Хартію АСЕАН, що має перетворити Асоціацію на більш відповідальну й інтегровану, основу на чітких правилах. На сьогодні важливим напрямом діяльності АСЕАН є імплементація Хартії, ратифікованої в 2008 р., а також залучення народів ПСА до ідеї створення Спільноти АСЕАН. Свого часу Асоціацію було створено елітами країн-учасниць, проте на сьогодні очевидно, що без формування регіональної ідентичності населення створення Спільноти

АСЕАН неможливе. Очевидно також, що інституціалізація АСЕАН не набуде жорстких форм, оскільки через надзвичайну різноманітність регіону ПСА Асоціація уникає суворого інституційного підходу і створення наднаціональних інституцій на користь адаптації національних законів і регуляцій, легалізації й гармонізації стандартів.

Створення суто азійського форуму «АСЕАН+3» викликало на початку ХХІ ст. серйозну стурбованість американських і європейських аналітиків з приводу можливості створення у Східній Азії закритого торговельного блоку. Проте невдовзі стало очевидно, що вузький економічний регіоналізм не є в інтересах експорт-орієнтованих країн регіону. Залученню до регіональних форумів неазійських держав сприяє також «китайський чинник», конкуренція між Китаєм і Японією за регіональне лідерство.

У грудні 2003 р. під час Токійського саміту з нагоди 30-річчя встановлення діалогу Японія – АСЕАН, намагаючись підтримати лідерство Японії в Східній Азії (у відповідь на створення ЗВТ між Китаєм і АСЕАН), японський прем'єр-міністр Д.Коїзумі виступив з концепцією Східноазійської спільноти і прискорення економічної інтеграції регіону через більш широке економічне співробітництво (Токійська декларація). Одним із наслідків цієї ініціативи став перший Східноазійський саміт (САС) (грудень 2005 р.), який поруч з «АСЕАН+3» створив нову регіональну структуру у форматі «АСЕАН+6», розширивши попередній формат за рахунок Австралії, Нової Зеландії та Індії. Оглядачі оцінили утворення Східноазійського саміту як вияв стурбованості деяких східноазійських держав з приводу домінуючої ролі Китаю в «АСЕАН+3», прагнення послабити її через реалізацію проекту ширшого регіоналізму із залученням близьких до США Індії, Австралії і Нової Зеландії. Із приєднанням у 2011 р. до Східноазійського саміту США і Росії виникли умови для формування нової регіональної конфігурації. Участь президента США Б.Обами в Східноазійському саміті в листопаді 2011 р. засвідчила прагнення США зробити його основним форумом стратегічного діалогу в АТР, посилити його значення на противагу форуму «АСЕАН+3».

Вступ США до Східноазійського саміту став результатом відновлення провідного місця АТР в зовнішній політиці США за адміністрації Б.Обами. Свідченням цього стали відновлення в 2009 р. щорічних самітів США – АСЕАН; підписання США в липні 2009 р. Договору про дружбу і співробітництво в Південно-Східній Азії (ТАС), що від-

крило шлях до їх вступу до Східноазійського саміту; відкриття в 2010 р. місії США до АСЕАН і призначення першого посла в АСЕАН у квітні 2011 р.; залучення Вашингтона як посередника до врегулювання ситуації в Південно-Китайському морі, де відновилися давні суперечності між східноазійськими націями на о-ви Спратлі; заяви Держсекретаря Х.Клінтон, що Південно-Китайське море є сферою національних інтересів США (липень, жовтень 2010 р.) тощо. Водночас простежується намір адміністрації Обами повернути провідну роль США в АТЕС і центральну роль цієї організації в регіональній економічній інтеграції, про що свідчить проведення саміту АТЕС 2011 р. в США (Гонолулу, Гавайї), вперше після 1993 р. Велике значення має досягнення під час цього саміту значного прогресу в переговорах про створення Транс-тихоокеанського партнерства (ТТП) – високостандартної усебічної угоди з економічного співробітництва за участю дев'яти країн АТЕС, включаючи США. Вона не лише є етапом на шляху створення зони вільної торгівлі в АТР, а й встановлює «золотий стандарт» для інших аналогічних угод. Про перспективність ТТП свідчить інтерес щодо приєднання до неї з боку Японії, Республіки Корея, Філіппін, Канади і Тайваню [8].

Отже, процеси регіональної інтеграції в Східній Азії відбуваються в кількох форматах, які можна графічно представити у вигляді кіл, що перетинаються, в центрі яких стоїть АСЕАН. В основу філософії регіональної інтеграції покладено принципи неформальності, взаємної поваги до незалежності, суверенітету, рівності, територіальної цілісності кожної нації, невтручання країн-учасниць у внутрішні справи одна одної, відмова від методів примусу в міжнародних відносинах, вирішення конфліктів мирним шляхом, досягнення консенсусу з усіх питань (так званий «шлях АСЕАН»). Хоч ці принципи свого часу зазнавали серйозної критики на Заході, вони були єдино можливими в умовах існування значних відмінностей між країнами-членами АСЕАН, численних внутрішніх і міждержавних суперечностей в ПСА. На

сьогодні їх покладено в основу діяльності Східноазійського саміту, обов'язковою умовою прийняття до якого є підписання Договору про дружбу і співробітництво держав АСЕАН (ТАС) 1976 р., в якому вони зафіксовані.

Геополітична складність і соціокультурна диверсифікованість Східної Азії, важкий історичний спадок, конкуренція за переважаючий регіональний вплив між Японією і КНР, позиціонування США як азійсько-тихоокеанської держави, необхідність дотримання балансу сил між регіональними центрами сили, а також експортноорієнтовані моделі розвитку східноазійських країн роблять реалізацію сутоазійського проекту регіональної інтеграції в АТР малоімовірною. Її відрізняє переважно економічний характер, що реалізується через здійснення спільних регіональних проектів, формування регіональних двосторонніх і багатосторонніх зон вільної торгівлі з перспективою створення в довготерміновій перспективі єдиної азійсько-тихоокеанської зони вільної торгівлі. Далі цього інтеграція не поширюється, за винятком АСЕАН. Поза-економічні напрямки інтеграції у форматі «АСЕАН+3» розвитку не набули через конкуренцію за регіональне лідерство між Японією й Китаєм. Значною є увага регіональних форумів до питань нетрадиційної безпеки (фінансової, безпеки морських шляхів тощо), але безпека регіону в традиційному розумінні продовжує базуватися на двосторонніх альянсах і угодах США з регіональними державами.

Регіональна інтеграція в АТР не передбачає існування наддержавних інституцій, відмову держав-учасниць від принаймні частини національного суверенітету. Натомість велике значення приділяється регіональним самітам на різних рівнях, де відбувається спілкування політичних еліт для вироблення спільних підходів до актуальних проблем і перспектив розвитку регіону, формуються механізми реалізації узгоджених рішень. Тож регіональна інтеграція в АТР відбувається на основі моделі добросусідства, на відміну від моделі сім'ї, що реалізується в Європі.

ПОСИЛАННЯ

1. Remarks by President Obama to the Australian Parliament [Електронний ресурс] / The White House. President Barack Obama. — Режим доступу: <http://www.whitehouse.gov/the-press-office/2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament>.
2. Wu Yi Yearender on Foreign Trade/ Wu Yi. // China. Facts & Figures Annual Handbook. — Gulf Breeze, Florida : Academic International Press, 1996. — V.23. — P. 188.
3. Koh Tommy T.B The United States and East Asia: Conflict and Co-operation. / Koh Tommy T.B. — Singapore : The Institute of Policy Studies, 1995. — P. 18–19 ; The United States and Asia-Pacific Economic Coop-

eration. / Jonathan G.Clark. – New York : The Asia Society, 1994. – P. 6.

4. Soviee Noordin. A Man & his Idea. Selected writings and speeches. / Soviee Noordin. – Kuala Lumpur, Malaysia : Institute of Strategic and International Studies (ISIS), 2006. — P. 268.

5. 1993 APEC Economic Leaders' Vision Statement / Koh Tommy T.B. — Op.cit. — P. 40–42.

6. APEC Economic Leader's Declaration of Common Resolve. Bogor, Indonesia. November 15, 1994 // Public Papers of the Presidents of the United States. William J. Clinton, 1994 (in two books). Book 2. August 1 to Dec 31, 1994. — Washington : United States Government Printing Office, 1995. – P. 2094.

7. Joint Ministerial Statement of The ASEAN Finance Ministers Dubai, 8 October 2008 [Электронный ресурс] / Association of Southeast Asian Nations. – Режим доступа: <http://www.aseansec.org/21987.htm>.

8. Remarks By President Obama to the Australian Parliament. — Op.cit.

Gorodnia N.V. Asia Pacific Integration in Global Era: Regional Peculiarities / Institute of World Economy and International Relations NAS of Ukraine.

The paper studies different frames of regional integration in Asia Pacific, the main factors of their development, and their specific characters, comparing with other regions of the world.

Key words: Asia Pacific, regional integration

Городня Н.В. Интеграционные процессы в Азиатско-Тихоокеанском регионе в глобальную эпоху: региональная специфика / Институт мировой экономики и международных отношений НАН Украины.

Статья анализирует существующие форматы региональной интеграции в Азиатско-Тихоокеанском регионе, факторы их возникновения и эволюции; специфику региональной интеграции в АТР по сравнению с другими регионами мира.

Ключевые слова: Азиатско-Тихоокеанский регион, региональная интеграция.

Стаття надійшла до редколегії 5.03.2012

Прийнята до друку 14.03.2012